

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli Kapsamında Ortaöğretim Felsefe Grubu Alan Becerileri

DERLEME MAKALESİ

Ekrem Ziya DUMAN¹, Sibel KADIOĞLU², Mehmet PARMAKSIZ³,
Funda BULUT⁴, Esra AKMAN⁵, Begüm ŞİŞMAN⁶, Gözde UYSAL⁷,
Levent AKKAYA⁸, Öznur ATEŞOCAK⁹

1 Doç. Dr., Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, ezduman@gazi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1965-1378.

2 Dr., Öğretmen, MEB, Felsefe, sibelfsf@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0714-7270.

3 Öğretmen, MEB, Felsefe, mehmetparmaksiz@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9414-0498.

4 Öğretmen, MEB, Felsefe, fundademiroglu_bulut@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-3861-4345.

5 Öğretmen, MEB, Felsefe, esraakman81@gmail.com, ORCID: 0009-0002-7900-7645.

6 Öğretmen, MEB, Felsefe, begumsisman.44@gmail.com, ORCID: 0009-0000-4160-5004.

7 Öğretmen, MEB, Felsefe, ggfelsefe@hotmail.com, ORCID: 0009-0007-2609-4227.

8 Öğretmen, MEB, Felsefe, kkkaya_44@hotmail.com, ORCID: 0009-0002-0893-5217.

9 Öğretmen, MEB, Felsefe, oznurardakaan@gmail.com, ORCID: 0009-0000-0970-4467.

Gönderilme Tarihi: 01.06.2023 Kabul Tarihi: 10.08.2023 DOI: 10.37669/milliegitim.1308823

Atof: “Duman, E. Z., Kadioğlu, S., Parmaksız, M., Bulut, F., Akman, E., Şişman, B., Uysal, G., Akkaya, L., ve Ateşocak, Ö. (2024). K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli kapsamında ortaöğretim felsefe grubu alan becerileri. *Milli Eğitim*, 53 (241), 543-570. DOI: 10.37669/milliegitim.1308823.”

Öz

Türk Milli Eğitim sisteminin, çağdaş nitelikte eğitim düzeyine yükselebilmesi ve 21. Yüzyıl becerileri ile uyumu yakalaması adına beceri temelli öğretimi esas alan K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli kapsamında felsefe grubu alan becerilerine de yer verilmiştir. Felsefe grubu alan becerileri; MEB'in üst politikalarında yer alan değerleri taşıyan, yenilikçi, ilerlemeci, evrensel niteliklere ulaşma ve bireylere çağın ihtiyaç duyduğu donanımları kazandırma amacı çerçevesinde oluşturulmuştur. Felsefe grubu derslerinin hedeflerinin Bütüncül Modelin tümüne büyük ölçüde yansıtıldığını söylemek olanaktır. Modelin içinde alan becerilerine yer verilmesi; felsefe grubu derslerinde bütüncül olarak bireyin duysal, duygusal ve bilişsel düzeylerinde istenilen başarıyı sağlamaya olanak tanıyacaktır. Felsefe grubu olarak ifade edilen felsefe, sosyoloji, psikoloji ve mantık derslerini içine alan beş temel alan becerisi belirlenmiştir. Bu dersler arasında psikoloji dersine ait eğitimsel ve öğretimsel hedefleri barındıran beceri ve eğilimlerin Bütüncül Model'de yer alması sebebi ile ayrıca psikoloji alan becerileri yazılmamıştır. Mantık, felsefe ve sosyoloji dersleri için ise; mantıksal muhakeme, felsefi sorgulama, felsefi muhakeme, felsefi düşünce ortaya koyma ve eleştirel sosyolojik düşünme becerileri oluşturulmuştur. Bu alan becerileri altında bütünlük becerilere, süreç bileşenlerine ve süreç bileşenlerini görünür kılacak, somutlaştırarak göstergelere yer verilmiştir. Bu yapıyı tanıtmak için, beceri temelli öğretimi esas alan çalışmalar incelenmiş, alan becerileri alan yazın doğrultusunda temellendirilmiş ve ortaya çıkan alan becerileri Bütüncül Model ile ilişkilendirilmiştir. Oluşturulan becerilerin, felsefe grubu derslerinin öğretim sürecine, büyük ölçüde temel olacağı ve süreçleri yeniden şekillendireceği öngörülmektedir. Bu doğrultudaki çalışmaların, alandaki eğitim öğretim hedeflerinin gerçekleşmesine katkı sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Bütüncül Modeli, ortaöğretim, felsefe grubu alan becerileri, beceri, K12.

Field Skills for Secondary Education Philosophy and Related Fields within the Content of Türkiye Holistic Model for K12 Skills Framework

Abstract

In order that Turkish National Education system could reach modern education level and catch up the consistence with 21st Century skills, philosophy group field skills were given place with the content of Türkiye Holistic Model for K12 Skills Framework. Philosophy and related fields skills were formed based on the purpose of reaching the innovative, progressive, universal qualities bearing the values taking place in the higher policies of MoNE and making the individuals attain the equipment needed by the modern age. It is likely to say that the objectives of the courses of philosophy and related fields are reflected to a great extent in the whole Holistic Model. Giving place for the field skills in the model will allow to provide the desired success at the sensory, emotional and cognitive levels holistically in the courses of philosophy and related fields. Five basic field skills comprising the courses of philosophy, sociology, psychology and logic known as philosophy and related fields were determined. Among these courses, psychology field skills were not written separately since the skills and inclinations bearing educational and teaching objectives for the course of psychology take place in the Holistic Model. For the courses of logic, philosophy and sociology, logical reasoning, philosophical query, philosophical reasoning, determining philosophical thought and critical sociological thinking skills were formed. Under these field skills, integrative skills, processive components and indicators that would make processive components apparent and embody them were given place. In order to introduce this structure, studies based on skill-based teaching were reviewed, field skills were grounded in line with the related literature and the field skills emerged were related to the Holistic Model. It is predicted that the skills formed would be a basis to a great extent for the teaching process for the courses of philosophy and related fields reshape the process. It is thought that the studies that would be carried out in this sense would make a contribution to the realization of the teaching objectives in the field.

Keywords: *Türkiye Holistic Model, secondary education, skills philosophy and related fields, skill, K12.*

Giriş

Eğitim sistemi içerisinde bireylerin neye göre ve nasıl eğitileceği, çözüme kavuşturulması gereken önemli bir sorundur. Eğitim alanında değişen koşullar ile birlikte sorunlar, amaçlar, beklentiler, içerikler de farklılaşmakta ve yeni bakış açıları yeni çözüm olasılıkları gündeme gelmektedir. Dünyadaki sosyal, kültürel, ekonomik, teknolojik değişimleri ve gelişmeleri eğitim sistemine entegre edebilen toplumlarda ge-

lişimin niteliği ve hızı, istenilen düzeye çıkarılabilmektedir. Çağımız insanı, yaşamın birçok alanında başarıyı ve doyumunu yakalayabilmek için artık daha farklı donanımlara, yeterliklere ihtiyaç duymaktadır. Günümüzde 21. yüzyıl becerileri olarak ifade edilen, eleştirel, sorgulayıcı, yaratıcı düşünme, problem çözme, iletişim ve iş birliği becerilerine sahip, teknolojinin getirilerini eğitim öğretim sürecine dâhil edebilen bireyler aranılır duruma gelmiştir.

Öğrencileri bu becerilerle donatmak, Millî Eğitim Bakanlığının üzerinde hassasiyetle durduğu görevlerden biridir ve bu doğrultuda yenilikçi politika ve uygulamaları benimsemiş ve başlatmıştır. Bu kapsamdaki çalışmalardan biri Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü ile UNICEF iş birliğinde gerçekleşen «K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli» adlı projedir. Projenin temel amacı, hazırlanan beceri setlerinin okul öncesinden başlayarak ortaöğretimi de kapsayan kesintisiz bir eğitim sürecine destek olması ve ulusal beceri ağının oluşturulmasıdır. Projenin uzun vadedeki çıktıları ülkemizin eğitim felsefesinin ve tüm eğitim alanlarının 21. yüzyıl becerilerinin tamamına uyumunu kolaylaştırması bakımından da önem arz etmektedir. Bu proje ile öğrenenlerin gücünü açığa çıkarmak için öğretmenlerden başlayarak eğitimin her kademesine destek olmak arzu edilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2023, s. 14).

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli, eğitim ve öğretim süreçlerinin yeniden temellendirilmesi ve değişen koşullar içerisinde yeni yönelimlerin belirlenmesi için önemli bir olanak yaratmaktadır. Bu model içerisinde belirtilen hedeflerin, felsefe grubu alan derslerinin öğretim hedefleri ile de örtüştüğü görülmektedir. Modelde yer alan; kavramsal beceriler, sosyal ve duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler; felsefe, mantık, sosyoloji ve psikoloji öğretimi ile kazandırılması amaçlanan becerileri önemli ölçüde içermekle birlikte alan becerileri kapsamında felsefe grubu alan becerilerinin yer almasının K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'ni daha yetkin hale getireceği düşünülmektedir. Bu dayanakla Türkiye Bütüncül Modeli'nde yer alan felsefe grubu alan becerilerinin açıklanması; bu çalışmanın amacını ve içeriğini oluşturmaktadır.

Yöntem

Yapılan çalışmada K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'nde yer alan felsefe grubu alan becerilerinin neler olduğu açıklandığı için araştırmada yöntem olarak nitel bir araştırma yöntemi olan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu bakımdan çalışma nitel araştırma perspektifine uygun olarak tasarlanmış ve veri toplamak için doküman analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Doküman analizi; belgesel gözlem, mevcut kayıt ya da belgelerin veri kaynağı olarak sistemli incelenmesi, belge

taraması ve kitaplık araştırması gibi isimlerle adlandırılmakta ve mevcut kayıt ya da belgelerin, veri kaynağı olarak sistemli incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Karasar, 2002, s. 183). Doküman analizi, nitel araştırma deseni kapsamında yer alan, araştırılması planlanan olgu ve olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189). Yapılan çalışma kapsamında doküman analizine kaynaklık eden materyalleri ise K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'nde yer alan felsefe grubu alan becerileri oluşturmaktadır.

Etik Kurulu İzin Belgesi

Söz konusu çalışma bir derleme çalışması olduğundan Etik Kurul İzin Belgesi alınmamıştır.

Beceriler Temelinde Felsefe Grubu Eğitimi

Yarattığı bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile doğanın tahakkümünden kurtulan, sahip olduğu aklın gücünün sınırlarını zorlayan, zaman ve mekânın sınırlılıklarını aşmayı başaran günümüz insanı için yaşamı anlamlandırma çabasının ürünü olarak felsefe hala güçlü ve çekici bir yoldur. Hızla değişen toplumsal yapı, bilim ve teknolojideki gelişmeler ve insan varoluşunun dönüşümü karşısında, eleştirel, sorgulayıcı, yaratıcı düşünme becerilerinin kazandırılması, günümüz eğitim dünyası için öne çıkan bir zorunluluktur. Öğrenciye bilgiyi aktarmaktan ziyade bilgiyi uygulama, işleme ve ona ulaşma becerilerini kazandırmak daha büyük önem kazanırken düşünme ve sorgulama becerilerini temele alan felsefe öğretiminin de rolü artmaktadır.

UNESCO-Uluslararası Eğitim Birimi 1998'de 21. yüzyılda eğitim programlarının güncellenmesine ilişkin olarak; öğrencilerin zihinsel, ruhsal, ahlaki, estetik, duygusal, fiziksel ve sosyal gelişimini bütüncül olarak oluşturma, öğrencileri geleceğin iş gücü ve aktif rol alıcıları olarak hazırlama, öğrencilerin bilimsel, eleştirel düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirme, bilim ve teknolojiye uyum için gerekli beceri ve yeterliklerle donanmış bireyler yetiştirme eğilimlerine öncelik vermektedir (International Bureau of Education [IBE], 1998, s. 97). Bu eğilimlerde öne çıkan tutum, davranış ve becerilerin kazandırılmasında felsefe öğretiminin yeri kritiktir. Özellikle bütüncül bir gelişim hedefi, insanı yalnızca akılsallığıyla değil tüm varoluşuyla sorgulayan çağdaş felsefenin, insanın varoluş sorunu karşısında verdiği cevaplarla örtüşmekte, bu eğitim hedeflerinin gerçekleştirilmesi de felsefi bir temel sayesinde mümkün kılınmaktadır.

21. yüzyılda birçok ülkede eğitim sistemlerinde beceri temelli öğretimin öne çıktığını görmekteyiz. Sosyal bilimlerde; beceri temelli öğretim sürecini temel alan uluslararası bir program olan National Council for the Social Studies (NCSS), Türkiye Bütüncül Modeli'ne referans olan bir diğer çalışmadır. NCSS, vatandaşlık yeterli-

liğini geliştirmek için sosyal ve beşerî bilimlerin yer aldığı bir entegrasyon çalışması olarak ifade edilmektedir. Bu program, sosyal bilimler içinde yer alan antropoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji disiplinlerinin yanı sıra matematik ve doğa bilimleri ile koordineli bir çalışma sağlamayı amaçlamaktadır. Sosyal bilimlerde hedef; kültürel olarak birbirine bağlı olan dünyada demokratik toplumun vatandaşları olarak gençlerin kamu yararı için bilinçli ve mantıklı kararlar almalarına yardımcı olmak ve kamusal yaşama aktif katılım için gençlerde entelektüel süreçleri, demokratik eğilimleri geliştirmektir. NCSS, yurttaşlık yeterliliğini, merkezi bir amaç haline getirerek, demokrasinin fikirlerine ve değerlerine bağlı öğrenciler yetiştirmenin önemini vurgulamaktadır. NCSS, demokratik değerleri yerleştirmeyi amaçladığı gibi öğrencilerde bilgiyi kullanma, sorgulama, karar verme ve problem çözmeye becerilerini de geliştirmeyi içermektedir (NCSS, 2013). Bu bakımdan felsefe grubu alan becerileri içerisinde yer alan, mantıksal muhakeme, felsefi sorgulama ve eleştirel sosyolojik düşünme becerileri, bu programın kapsamı ile yakından ilişkili gözükmektedir.

NCSS kapsamında; anaokulundan 12. sınıfa kadar sosyal bilimlerde, standartlar belirlenmiş ve değişen eğitim koşulları doğrultusunda revize edilen bu orijinal standartlar, on tema içinde temellendirilmiştir. Bu temalar, insan deneyimi hakkındaki bilgileri kategorize etmenin bir yolunu temsil etmekte ve anaokulundan 12. sınıfa kadar her düzeyde uygun olan sosyal bilimler öğretim programları için düzenleyici ipuçlarını oluşturmaktadır. Bu temalar: “Kültür, zaman, süreklilik ve değişim, insanlar, yerler, çevre ve ortamlar, bireysel gelişim ve kimlik, bireyler, gruplar ve kurumlar, güç, yetki ve yönetim, üretim, dağıtım ve tüketim, bilim, teknoloji ve toplum, küresel bağlantılar, vatandaşlık idealleri ve uygulamaları”dır (NCSS, 2013). Bu temalar birbiriyle ilişkilidir ve sosyal bilimlerdeki bir dersin birden fazla temaya değinmesi muhtemeldir. Felsefe grubu dersleri için belirlenen beceriler de bu on temanın çoğu ile ilişkilendirilebilmektedir. Bu on temanın disiplinler arası oluşu K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli’nde belirlenen becerilerin gösterdiği bütüncül yapı ile oluşturulan beceri ağının farklı disiplinleri bir araya getirişi ile örtüşmektedir.

Beceri temelli eğitim ve öğretim anlayışının hayata geçirilmesinde ve çağın ihtiyaç duyduğu bireysel donanımların elde edilmesinde felsefe öğretimi önemli bir basamak oluşturmaktadır. Felsefe, öğrencilere farklı sorulara verilebilen farklı ve savunulabilir cevaplar olduğunu gösterirken, öğrenci felsefe öğrenimiyle birlikte kendisinden önce hayatın büyük sorunlarına verilmiş kesin olmayan cevapları ciddiye almayı öğrenmektedir. Felsefe ile tanışma, öğrencilerin bazı duygusal ve entelektüel sorumlulukları üstlenmesine, zaman zaman ihtiyaç duyacağı meydan okuma gücünü elde etmesine yardımcı olmaktadır (Moore, 1967, s. 217). Felsefe öğretimi, kazandır-

dığı bağımsız düşünebilme yeteneği ile öğrencileri bir üst eğitime ve hayata hazır hale getirmektedir. Felsefe dersi, öğrencilerin dünyayı ve kendilerini daha iyi anlamalarını ve bilginin çeşitli alanlarında genel bir kavrayış edinmelerini sağlamaktadır.

Felsefe, anlam arayışında olan insana düşünme ve sorgulama becerisinin yanı sıra kendine dönmesine de fırsat tanır. Felsefe dersi, eğitim öğretim sırasında çocukların zengin hayal güçlerinin yerine geçirilen, bilgi ve düşünceler aracılığıyla onların kendi düşüncelerinden yoksun kalmasının önüne geçer (Munby, 1979, s. 238). Dewey eğitim sürecinin öğrencinin kendiliğini bastırmaması gerektiğini çünkü katı bir ahlaki eğitimin, insan zihnini de katılaştırabileceğini savunmaktadır. Tam da bu konuda Dewey, felsefe eğitiminin sağlayacağı katkıyı vurgular (Hahn, 1967, s. 220). Öğrenci böylece kendisine sunulanlardan kişisel bir anlam yakalar, felsefe dersine olan ilgisi artar, kendi görüşlerini geliştirme, sunma ve sorgulama fırsatına sahip olur. Yalnızca felsefe öğrenmekle kalmayıp kişisel gelişiminde ilerleyerek, yaşama karşı savunabileceği bir duruş, tavır edinir.

Felsefe öğretiminin temel amacı öğrencilerin dünya ile kendilerini ilişkilendirmesini, felsefenin alt dallarındaki esas düşünceleri anlamlandırmasını sağlamaktır. Bu amacı gerçekleştirmek için öğrencide çeşitli öğrenme deneyimlerini ve becerilerini açığa çıkarmak gerekir. Felsefe grubu alan becerilerinin geliştirilmesi kapsamında dünyada önemli çalışmalar yürütülmektedir. Bu çalışmaların başında ‘Çocuklar İçin Felsefe Programı’(P4C) gelmektedir. ‘Çocuklar için felsefe’, Amerikan Pragmatizmine dayanan W. James ve J. Dewey’e kökleri uzanan, geniş çapta saygı gören uluslararası harekettir. P4C’de amaç; K12 kapsamındaki öğrencilerin mantık ve akıl yürütme becerilerini felsefe uygulamalarıyla geliştirmektir. P4C uygulayıcıları; geleneksel sınıfları, öğrencilerin ve öğretmenlerin kendilerini sorumlu bir şekilde düşünme yeteneklerini geliştirdikleri, entelektüel olarak güvenli araştırma topluluklarına dönüştürürler. Demokratik bir topluluk oluşturmak amaçlar arasındadır. P4C; “Dünyayı dönüştürmek için dünya üzerinde düşünme ve eylem” ile karakterize edilir. Öğrenciler ve öğretmenler diyalog ve derin düşünme yoluyla “demokrasinin sorunlarını” tartışırlar ve vatandaşların yaşamları üzerinde olumlu bir etki yaratmak için birlikte çalışırlar (Makaiau, 2015, s. 1). Düşünme becerilerini geliştirmeyi temel alan P4C gibi yaklaşımlar, öğretmenleri ve öğrencileri sınıflarda öğrenmenin kalitesini artırmaya dâhil etmenin güçlü bir yolu olarak ortaya çıkmaktadır.

Makaiau, çalışmasında ‘Çocuklar İçin Felsefe Programı’ ile şu becerilerin kazandırılmasının amaçlandığını belirtmektedir (Makaiau, 2015, s. 2, 3):

- Anlamlı, ilgili ve amaçlı felsefi sorular sormak
- Demokrasinin önemli ve ilginç olan sorularını, konularını ve sorunlarını keşfetmek

- Çoklu bakış açılarını ve kültürel arka planları temsil eden bilgi kaynaklarına erişmek
- Çeşitli insan gruplarıyla karmaşık konular hakkında düşünmek
- Kendileri için akıl yürütmek
- Müzakereci diyaloga girmek
- Empatiyle dinlemek
- Başkalarına saygılı davranmak
- Okumak ve yazmak
- Adil ve gerekli olduğunda sorumlu eylemde bulunmak

Dünyada eğitim ve öğretim kalitesini artırmak adına ‘Çocuklar ile Felsefe’ ve diğer ‘Eleştirel Düşünme Becerileri’ programlarına, nasıl öğreteceklerini öğrenmek isteyen öğretmenler için yoğun ve artan bir talep söz konusudur. Winstanley, (2022, s. 5) çalışmasında temel düşünme becerilerini; bilgi işleme becerileri, akıl yürütme becerileri, sorgulama becerileri, yaratıcı düşünme becerileri ve değerlendirme becerileri olarak sıralamaktadır. Yine aynı çalışmada sorgulama sürecinin alt becerilerini; soru sorma, problemleri tanımlama, sorgulama için sorular, ekipman ve araçlar seçme, araştırma planlama, sonuçları tahmin etme, araştırma yürütme, sonuç çıkarma, sonuçları test etme, süreci değerlendirme ve fikirleri geliştirme olarak sıralamaktadır.

Winstanley genel olarak düşünme becerilerini geliştirme kapsamında yürütülen çalışmalarını şu şekilde sıralamaktadır;

- Lipman, tarafından 1988 yılında geliştirilen ‘Philosophy for Children’ (Pfc),
- Adey ve Shayer tarafından 1994 yılında geliştirilen Bilişsel İvme yoluyla Bilim Eğitimi (CASE),
- De Bono tarafından 1970 yılında geliştirilen, Bilimsel Araştırma Vakfı (CoRT) tarafından kullanılan İnfüzyon Yaklaşımı
- Bandler ve Grinder tarafından 1971-81’de geliştirilen Hızlandırılmış Öğrenme/ Nörolingüistik Programlama (NLP)

Bu çalışmalar içerisinde Felsefe öğretimi açısından büyük önem arz eden, ‘Çocuklar İçin Felsefe’ Programı olmaktadır. Bu program üç varsayıma dayanmaktadır: (1) Eleştirel düşünme öğretimi, vatandaşlık eğitimi için esastır; (2) Bu tür öğretim, birtakım telkinlere karşıdır; (3) Küçük çocuklar, felsefi konuları tartışmaya ve müzakereye istekli ve yeteneklidirler. Programın temel amacı olan ‘Felsefi düşünmeyi ve

argümanı öğretmek', felsefi konuları tartışma yoluyla, düşünme, akıl yürütme ve tartışma, fikir ve hipotez geliştirme, kendi düşüncesini açıklığa kavuşturma, doğrulama ve uygulama becerilerinin gelişimini teşvik etmektir (Costello, 1996, s. 48).

Costello (1996, s. 53) çalışmasında, bu program ile öğrencilerin şu becerileri kazanabileceğini belirtir:

- Bir noktayı açıkça ifade etmek, bir bakış açısı almak, bir görüş belirtmek, kişisel bir değer beyanı yapmak, bir tercih belirtmek
- Bir örnek vermek, birkaç örnek vermek, uygun örnekler vermek
- Bir karşılaştırma yapmak, bir kontrast çizmek, bir benzetme kullanmak
- Varsayımı kullanmak, ikna edici bir dil kullanmak, bir sebep söylemek
- Uygun nedenler belirtmek, kanıtlardan alıntı yapmak, kanıtları tartmak
- Argümanları desteklemek için kendi deneyimlerine bakmak
- Otoriteye başvurmak (çeşitli türden), konuya bağlı kalmak, ilgili olmak
- Argümanın geliştirilmesinde bir dereceye kadar mantık göstermek, bir argümanın gelişimini mantıksal çerçevede sunmak
- Başkalarının bakış açılarını dikkate almak, başkalarının bakış açılarını dinlemek ve bunlara yanıt vermek
- Bir tartışmanın veya tartışmanın ilerlemesini özetlemek, birkaç noktayı birbirine bağlayarak uzun uzun konuşmak, saptırmaktan kaçınmak
- Otoriteyle azarlamadan veya saldırmadan konuşmak
- Yazılı argümanın yapısını değiştirmek, çeşitli şekillerde yazmak (örneğin mektup, diyalog, deneme)
- Uygun bağlaçlar kullanmak (örneğin, yine de diğer yandan)
- İyi tanıtmaya ve sonuçlandırmaya (gerekirse), canlı, okunabilir bir şekilde yazmak
- Argümanın amacına ve dinleyicilere karşı duyarlı olmak

Dünya üzerinde, felsefi ve mantıksal düşünme, sorgulama ve muhakeme etme becerilerinin temele alındığı 'Çocuklar için felsefe' Programı yaygınlık ve işlerlik kazanırken, ülkemizde de bu programın bir uzantısı olarak değerlendirilebilecek olan, 'Düşünme Eğitimi' dersi öğretim programı 2016 yılında yürürlüğe girmiştir. Buna göre program; "Düşünme becerisini etkin hale getirmek, eleştirel düşünme becerisi kazandırmak, yaratıcı düşünme becerisi kazandırmak, analitik düşünme becerisi

kazandırmak, sistemli ve bütüncül düşünme becerisi kazandırmak, esnek, alternatifli düşünebilme becerisi kazandırmak, öğrenme isteği uyandırmak, problem çözme becerilerini geliştirmek, görüşlerini açık biçimde sunma becerisi kazandırmak, düşünme eyleminde yerel/kültürel ve evrensel değerleri gözetmek, düşünce farklılıklarına saygıyı öğretmek, dil gelişimine katkı sağlamak ve kişilik gelişim sürecini desteklemek” gibi becerileri kazandırmayı amaçlamaktadır (MEB, 2016, s. 5-6).

Lipmann, Makaiiau, Costello gibi eğitimcilerin yapmış olduğu çalışmalarda yer alan felsefi düşünme ve sorgulama, mantıksal muhakeme, felsefi düşünce ve problemleri anlama, felsefi düşünce oluşturma ve ifade, kendini anlama ve ifade etme, demokratik yaşama uyum gibi becerilerin ‘Düşünme Eğitimi’ ders programının amaçları ile büyük ölçüde örtüştüğünü görülmektedir. Ulusal ve uluslararası alanda becerileri temel alan bu çalışmalar ve felsefe programları incelendiğinde elde edilen veriler, felsefe grubu alan becerileri oluşturulmasında önemli yol haritası bize sunmaktadır. Bu süreçte bu incelemeler ile elde edilmiş veriler göz önünde bulundurulmakla birlikte K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli’nin genel ilke ve prensipleri de dikkate alınarak felsefe grubu alan becerileri oluşturulmuştur. Süreç içerisinde becerilerin oluşturulmasında, incelenen çalışmalar doğrultusunda elde edilen veriler ile birlikte K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli’nin hazırlanmasında görev alan, uzman ekip üyelerinin görüşlerine başvurulmuş ve ayrıca alanın uzmanı akademisyen ve öğretmenlerle iş birliği içerisinde çalışma yürütülmüştür.

Felsefe Grubu Alan Becerileri

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli’nin önemli bir bölümünü, alan becerileri oluşturmaktadır. Becerilerin süreç olarak işe koşulması, bağlamsal birtakım bilgi kümelerini gerektirmektedir. Bu bağlamda, alan becerileri, kavramsal beceriler ile alana özgü kavramların, bilgi kümelerinin birlikteliğinden ortaya çıkan ancak eylem olarak çekirdek beceri ötesinde bir anlam taşıyan ve tüm becerileri kapsayan yapılarıdır (MEB, 2023, s. 72). Felsefe grubu alanında, ilgili kavram ve bilgi kümelerinin beceri kazanımında birlikte işe koşulması doğrultusunda; felsefe, mantık, sosyoloji ve psikoloji dersleri temel alınarak felsefe grubu alan becerileri beş temel başlık altında oluşturulmuştur. Bunlar; mantıksal muhakeme, felsefi sorgulama, felsefi muhakeme, felsefi düşünce ortaya koyma, eleştirel sosyolojik düşünme becerileridir.

Felsefe grubu alan dersleri içerisinde yer alan psikoloji dersine ilişkin K12 düzeyinde kazandırılmak istenen becerilerin K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli’nde yer alan sosyal duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler ile karşılanmakta olduğu görülmüştür. Psikoloji dersi öğretim programıyla kendi ve çevresindeki gelişim ve değişimin farkında olan, öğrenmeye açık, sosyal konularda katılımcı, hoşgö-

rü sahibi, olumlu eleştiri yapan, uyumlu, üretken, psikolojik açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirilmesine olanak sağlanması amaçlanmaktadır. Ayrıca psikoloji öğretim programı merak duygusu gelişmiş, araştıran, problem çözebilen ihtiyaçlarını gidermede toplumsal kuralları ve değerleri dikkate alabilen, bireysel farklılıkların bilincinde ve ruh sağlığını korumanın önemini bilen bireyler yetiştirmek üzere geliştirilmiştir. Dewey'e göre psikolojinin en büyük değeri aklın/zihnin açıklığını ve esnekliğini geliştirmesidir. Öğretmenin bu alandaki işlevi öğrencinin uyanışını sağlamak kendisini keşfetmesine teşvik etmesidir. Bu Sokratik bir yöntem ile sağlanır. Öğrencileri psikoloji ile tanıştırmamanın bir alt yolu da felsefedir ve felsefe eğitimi ile öğrencinin daha erken yaşlarda tanışması gereklidir (Hahn, 1967, s. 219).

Bu amaçların gerçekleştirilmesi doğrultusunda öğrencilere kazandırılacak becerilerin K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'nde kapsayıcı bir biçimde yer verildiği görülmektedir. Sosyal duygusal öğrenme becerilerinden benlik becerileri altında belirtilen; öz farkındalık, öz motivasyon, öz düzenleme, öz yönetim/öz kontrol, öz yansıtma becerileri ve bu becerilerin tüm süreç bileşenlerinin, öğrencinin kendini tanıma ve benlik geliştirme süreçlerini karşılayan becerileri içerdiği görülmektedir (MEB, 2023, s. 43). Yine sosyal duygusal öğrenme becerilerinden; Sosyal yaşam becerileri altında belirtilen, iletişim, iş birliği ve sosyal farkındalık becerilerinin, bireyin sosyo-kültürel çevresini tanımada ve önemini kavramada kapsayıcı olduğu düşünülmektedir. Ortak birleşik becerilerden; uyum, esneklik ve sorumlu karar verme becerilerinin bireyin kendisiyle ve toplumla uyum içinde yaşamasını ve bireysel farklılıkların doğal olduğunu kavramasını karşıladığı görülmektedir.

Felsefe grubu alan becerileri içerisinde belirleyici alan felsefe olmakla birlikte mantık ve sosyoloji alanına ait beceriler de oluşturulmuştur. Belirlenen alanlar doğrultusunda hazırlanan becerilerin, süreç bileşenleri yazılmıştır. Bu süreç bileşenlerine ait D3 düzeyinde göstergeler ifade edilmiştir. Diğer alanlardan farklı olarak felsefe grubu alan derslerinin sadece lise düzeyinde olması ve ortaokullar için hazırlanan 'Düşünme eğitimi' dersinin ortaokul düzeyinde felsefe grubu öğretmeni görev aldığı için bu dersin okutulmaması sebebiyle süreç bileşenlerine ait göstergeler sadece D3 düzeyinde hazırlanmıştır. Ancak felsefe grubu alanı için oluşturulan becerilerden K12 Ulusal Beceri havuzuna atılan eğilim ve becerilerin, D1 ve D2 düzeyi derslerinde kullanılacak olması sebebiyle, öğrencilerin D3 düzeyine geldiğinde felsefe grubu alan becerileri için yeterli bir hazır bulunuşluk sağlayacakları öngörülmektedir. Felsefe grubu alan becerileri oluşturulurken ayrıca K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'nde yer alan kavramsal becerilerden, sosyal duygusal öğrenme becerilerinden faydalanılmış ve ilgili olan eğilimler belirtilmiştir.

Felsefe grubu dersleri için 5 temel alan becerisi belirlenmiş ve bu alan becerilerine ait bütünleşik beceriler ve süreç bileşenleri oluşturulmuştur. Bu beceri alanlarının belirlenmesinde felsefe grubu derslerinin öğretimindeki temel amaçlar dikkate alınmış, kazandırılmak istenen becerilerin altında yer alabileceği üst bir çatı oluşturulmaya çalışılmış, kapsayıcı ve bütüncül bir yaklaşım benimsenmiştir. Bütünleşik becerilerin ve süreç bileşenlerinin belirlenmesinde beş temel becerinin öğrencide bütünüyle gerçekleşmesini sağlayacak etkenler, koşullar dikkate alınmış ve eksik bir unsur kalmamasına özen gösterilmiştir. K12 düzeyinde felsefe grubu derslerinde öğrencilerin kazanması gereken beceriler; en temel, genel, basit, anlaşılır ve açık bir biçimde ifade edilmeye, sınırlandırılmaya çalışılmıştır. Hazırlanan K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modelinin sonraki süreçte ders programı ve kitap çalışmalarına temel olacağı göz önüne alınmıştır. Aşağıdaki tabloda felsefe grubu alan becerileri ve bu becerilere ait bütünleşik beceriler yer almaktadır.

Tablo 1*Felsefe Grubu Alan Becerileri ve Alan Becerilerine Ait Bütünleşik Beceriler*

Mantıksal Muhakeme Becerisi	Felsefi Sorgulama Becerisi	Felsefi Muhakeme Becerisi	Felsefi Düşünce Ortaya Koyma Becerisi	Eleştirel Sosyolojik Düşünme Becerisi
-Yorumlama -Akıl yürütme biçimlerini uygulama -Mantıksal denetleme	-Felsefi merak etme ve şüphe duyma -Felsefi derinlemesine düşünme -Felsefi soru sorma -Eleştirel tavır alma -Tartışma	-Felsefi problemleri anlama -Felsefi düşünce ve argümanları değerlendirme -Yorumlama -Felsefi metin inceleme	-Çözümleme -Felsefi argümantasyon oluşturma -Özgün felsefi görüş sunma ve felsefi metin yazma	-Çözümleme -Sorgulama -Sentezleme -Eleştirel düşünme

Tablo incelendiğinde felsefe grubu alan becerileri olarak beş tane temel beceri belirlendiği ve bu becerilerin hangi bütünleşik becerilerden oluştuğu görülmektedir. Örneğin felsefi sorgulama becerisinin; felsefi merak etme ve şüphe duyma, felsefi derinlemesine düşünme, felsefi soru sorma, eleştirel tavır alma ve tartışma olmak üzere toplam beş tane bütünleşik beceriden oluştuğu anlaşılmaktadır.

Felsefe grubu alan becerilerinin her birine yönelik kuramsal çerçeve oluşturulmuş ve MEB’de (2023, s. 229, 231, 235, 238, 241) bu kuramsal çerçeveye yer verilmiştir. Bütüncül model içinde yer alan felsefe grubu alan becerilerini geniş kapsamda tanıtmayı amaçlayan bu çalışmada kuramsal çerçeve aşağıda verilmiştir:

1. Mantıksal Muhakeme Becerisi

Felsefe, çevresindeki gizemleri çözmeye çalışan öğrenciler için anlam elde etmelerini, karşılaştıkları yaşam bulmacalarını çözmelerini sağlayacak uygun bir yoldur (Munby, 1979, s. 237). Mantık da bu doğrultuda kullanışlı bir araçtır. Felsefe öğretimi mantıksal, eleştirel ve sorgulayıcı düşünme becerilerini kazandırma amacıyla bireysel ve toplumsal düzeyde aklın işleyişini etkin hale getirebilmektedir. Felsefi ve mantıksal düşünme becerisi, öğrencilere hayatın tüm unsurlarıyla farkında olabilmek, bu sayede “tutum, duruş kazanma ve kazanılan bu duruşu davranışa, eyleme dökebilme olanağı sunmaktadır.

Felsefe öğretiminde, öğrencinin mantıksal muhakeme gücünü geliştirerek kendini keşfetmesini sağlarken Sokratik bir yol izlenmektedir. Bu yol öğrencinin akılcı ve mantıksal düzlemde kalmasını ve akılcı olmayan tutumlar karşısında tavır almasını sağlamaktadır. Felsefe öğretimi de özgür düşünmeye yönlendirirken, zihinleri kural-sız bir safatanın içinde bırakmamaktadır. Öğrenciler düşünsel zenginlik içerisinde zihin karışıklığı yaşasalar da onların akılsal düzlemde soru ve cevapları açıklığa kavuşturabilmeleri sağlanmaktadır.

Felsefe öğretiminin temelini oluşturan mantıksal düşünme becerisinin kazandırılmasında, akıl yürütmenin temel öğelerinin (öncül, sonuç, çıkarım, argüman, geçerlilik, güvenilirlik) öğrenciler tarafından kavranması önemli bir adımdır. Öğrenciye akıl yürütme becerilerinin kazandırılması felsefe öğretiminin temel hedeflerinden- dir (Cahn, 2018, s. 52). Akıl yürütme türlerinin örneklendirilerek öncüller sonuçlar arasındaki ilişkinin somutlaştırılması bu becerilerin yaşama aktarılmasında etkili bir yoldur. Felsefe öğretiminde esas amaç, insanlığın felsefi birikiminin aktarılmasından ziyade öğrenciye felsefe yapmayı öğretmek, başka bir deyişle felsefi düşünme becerisi kazandırmaktır. Düşünme; akılda gerçekleşen, süreklilik arz eden bir aktivitedir, eylemdir, çocukların geliştirebileceği bir şeydir, etkinlik ve uygulama ile daha iyi hale gelebilir. Bu nedenle düşünme, bir beceri olarak da nitelendirilmektedir.

Düşünme becerisi, diğer beceri ve öğrenme türleri gibi, alt becerilere ayrılarak, gözlem ve modelleme yoluyla öğrenilebilir. Belirli düşünme bölümleri her zaman belirli bir içeriğe sahiptir ve çok çeşitli alanlara, konulara veya bağlamlara uygulanabilen genel düşünme becerileri veya yetenekleri ile mükemmel bir şekilde uyumludur (Winstanley, 2022, s. 10). Felsefe grubu alan becerileri içinde mantıksal muhakeme temel becerisi; yorumlama, akıl yürütme biçimlerini uygulama ve mantıksal denetleme üzere üç bütünleşik beceriden ve bu bütünleşik becerilere ait süreç bileşenlerinden oluşmaktadır. Bu süreç bileşenleri de D3 düzeyinde belirtilen göstergeler ile somutlaştırılmıştır. Tüm bu öğeler, mantıksal muhakeme becerisinin bütünüyle karşılaşmakta ve bu unsurların gerçekleşmiş olması öğrencinin bu beceriyi kazandığını göstermektedir.

2. Felsefi Sorgulama Becerisi

Felsefi sorgulama, felsefe öğretiminin en temel becerilerindedir. Felsefe dersi öğrencilerin yaratıcı düşüncelerini sağlamakta ve onların meydan okuyabilmelerine kapı açmaktadır. Felsefe bir anlamlandırma girişimi olarak insanın bu dünyadaki pozisyonunu, dünyaya ve problemlere bakışını değiştirecektir. Bir etkinlik olarak felsefe, soru ve cevaplar üzerine kurulu olsa da felsefe öğretimi cevaplardan daha çok sorularla eleştirel tavrı kazandırmaktadır. Soruların yön verdiği eleştirel tavır öğrenciye felsefi sorgulamanın yolunu açacaktır. Felsefi sorgulama, öğrencilerin yaşamları süresince başarılı olmalarını sağlayacak kullanışlı bir araçtır. Bu sorgulama sırasında öğrencilerin duygularını ve düşüncelerini rahatlıkla ifade etmeleri ve tartışmaları; öğretmenin sağladığı bilgi ve yaratıcı yönlendirmelerle ilerlemektedir.

Yaratıcı düşünmeye yol açan felsefe öğretiminde, öğretmenin öğrenci karşısında Sokratik bir rol (ebe) oynaması beklenir. Öğrencilerin duygularını ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edip tartışabilecekleri bir sınıf ortamı da önemli bir gerekliliktir. Tartışmaya temel olacak bilgiler öğrenciye sağlanmalı ve tartışma; öğrencilerin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerini sağlayacak şekilde, belli bir bakış açısını dayatmadan yönlendirilmelidir. Felsefe öğretiminde öğrenci ve öğretmen arasında öğrencinin yaratıcılığını geliştirecek bir iletişim ortamı gereklidir. Sağlanan bu ortam felsefe öğretiminde başat yöntemler olan felsefi sorgulama ve tartışma yöntemlerine zemin oluşturur. Felsefi sorgulama becerisi kapsamında önemli bir beceri tartışma becerisidir.

Felsefi soruların ve cevapların ortaya çıkışı çoğunlukla felsefi bir tartışma içerisinde başlar. Bu bakımdan felsefe dersleri içerisinde tartışma, sürecin değerli bir bölümünü oluşturur. Bilgi ve düşünmenin doğası hakkında öğrencilerin açık fikirli bir tutuma sahip olmaları gerekir. Bunun için sorgulamanın, tahmin etmenin, çelişmenin, şüphe etmenin; sadece hoş görüldüğü değil, aktif olarak da sürdürüldüğü bir eğitim ortamı yaratılmalıdır (Winstanley, 2022, s. 4). Bu ortamda öğrencilerin tartışma yöntemi ile akranları karşısında sorgulama yapmaları, sorgulayışları sonunda edindiği cevapları sunabilmeleri ve akıl yürütme becerileri de gelişmektedir. Felsefe öğretiminde tartışma, metin okuma ve metin üzerine tartışma şeklinde ilerlemek tartışmanın boyutunun felsefi düzlemde oluşunu mümkün kılmaktadır (Lewinsky, 1971, s. 278). Felsefe öğretiminde tartışmak, beraber keşfetmek, paylaşmak, genellemek ve açıklamak öğrencilerin tecrübe etmesi gereken deneyimlerdendir. Felsefe öğretmeni de bu amaçla öğrencilerin bir yandan sorgulama ve açıklama arayışlarını teşvik etmeli, onlara güven duygusu vermeli bir yandan ise sunduklarına karşı saygı göstermelidir.

Felsefi sorgulama felsefi düşünmeye esas olan merak ve şüphe eğilimleri ile başlar. Öğrenci ilgi ve merakla bilmediklerinin farkına varır ve soru sormaya başlar.

Öğrenci, başladığı derin felsefi soru sorma becerisini geliştirir. Felsefi sorgulama öğrencinin insan, evren ve yaşama yönelik olarak sistemli, ardışık, bütüncül, refleksif nitelikte soru sorma sürecini gerçekleştirmesini ifade eder. Öğrencinin bu becerisine eşlik eden eleştirel tavır, öğrenciyi felsefi tartışma düzeyine yükseltir.

3. Felsefi Muhakeme Becerisi

Felsefe öğretiminin önemli bir bölümünü düşünce tarihinde felsefi problemleri ve düşünceleri öğrencilerin anlayışlarına sunmak oluşturmaktadır. Felsefi düşünme ve sorgulama becerisini kazanabilmiş öğrenci için geçmişten günümüze değin süren insan aklının, düşünme gücünün peşine düştüğü sorular ve bu sorular karşısında felsefi değer kazanmış cevaplar ile karşılaşmak öğrencilerin düşünme sorgulama becerilerini kullanabilme fırsatı yaratmaktadır. Öğrenciler, insanlığın karşılaştıkları bazı evrensel sorunları ve bu sorunlara filozofların öne sürdüğü cevapları ancak felsefeyle tanımaktadırlar (Reinert, 1967, s. 240). Geleneksel felsefi problemleri ve metinleri anlamak, filozofların görüşlerini değerlendirmek kendi görüşlerini doğrulamak için gerekli yöntem, strateji ve kuralların uygulanması gereklidir.

Soru ve cevaplar üzerine kurulu olan felsefi birikimin anlaşılır kılınmasının bir boyutunu felsefi problemler, diğer boyutunu ise bu problemler karşısında ortaya konulmuş felsefi düşünce ve argümanlar oluşturmaktadır. Öğrencinin felsefi problemi ortaya çıkış koşulları içerisinde değerlendirebilmesi, kendi yaşamı ve gündem ile ilişkilendirebilmesi, ele aldığı problemi düşünce tarihinin bütünlüğü içerisinde değerlendirebilmesi felsefi muhakemenin ilk sürecini oluşturmaktadır. Felsefi problemler karşısında sunulan düşünce ve argümanları düşünür ve dönem bağlamında karşılaştırmalı olarak değerlendirebilmek, yorumlamak bu becerinin diğer sürecini oluşturmaktadır.

Felsefe öğretimi, düşünmeyi, hayal gücünü, yaratıcılığı aktif etmeyi gerektiren, soru sormayı ve cevap aramayı, keşfettiklerini ifade edebilmeyi sağlayan; bu anlamda öğrencinin kendisine ve yaşama dair bir anlam arayışını içeren bir süreçtir. Bu arayışı başlatacak ve yön verecek yöntemler ise süreci kolaylaştıracaktır. Bu noktada 'metin okuma, inceleme', dersin kazanımlarını gerçekleştirebilecek yöntemler arasında karşımıza çıkmaktadır. Felsefe dersinin içeriğini belirleyen felsefi görüşlerin metinler üzerinden incelenmesi, bunun üzerine yapılan tartışmalar ve yeni soru ve yeni cevapların ortaya çıkması felsefi görüşlerin anlaşılabilirliğini daha fazla mümkün kılmaktadır.

4. Felsefi Düşünce Ortaya Koyma Becerisi

Felsefi düşünce ortaya koyabilmek felsefe öğretiminde hedeflenen üst bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Felsefi düşünme ve sorgulama becerisini kazanabilmiş düşünce tarihinin soru ve cevapları ile tanışmış bir öğrenci karşılaştığı felsefi sorular üzerine kendi düşüncelerini oluşturabilmektedir. Felsefi düşünce ortaya koyma, verili

bilgileri kullanarak mantığa yatkın çıkarımlarda bulunma ve alternatif görüş üretme sürecidir. Felsefi düşünme felsefi bilgiye ulaşmada ve felsefi fikirleri geliştirmede işe koşulan en önemli eylemlerden biridir. Felsefe, dönemler, düşünürler, kavramlar ve konular üzerine kurulu bir yapı olup, yeni bilgilere ulaşmada çoğunlukla önceki bilgiler sistematik bir şekilde ele alınır ve iddialar, veriler ve gerekçeler incelenerek, destekler, istisnalar ve niteleyiciler tespit edilir. Bu çözümlemenin üzerine birey, kendi düşüncesini üretmeye koyulur. Üretim sürecinde birey, düşünme yeteneğini de kullanarak iddialarını ve gerekçelerini sistematik bir yapı içinde ortaya koyma gayretindedir. Felsefi düşünce ortaya koyma, kapsamlı ve sistematik yapısı gereği, karmaşık bir süreç olduğundan eleştirel düşünme, problem çözme, karar verme gibi üst düzey düşünme becerilerinin yanı sıra, yaratıcılık, gerçeği arama, açık fikirlilik gibi entelektüel eğilimleri ve sosyal-duygusal öğrenme becerilerini gerektirir.

Becerilerin kazandırılması birtakım becerileri gerekli kılmaktadır. Özgür, özgün ve yaratıcı düşünme becerileri bu noktada büyük önem taşımaktadır. Felsefe öğretimi özgür düşünmeyi talep eder, ona ihtiyaç duyar ve kazandırmaya çalışır. İnsan bilinci de pratik, spekülâtif, bilimsel, ahlaki tüm konularda duygu ve düşünce özgürlüğü ister. Hoşgörü tutumunun benimsenmesi sınıf ortamını olumlu anlamda etkiler, yaratıcılığı ve bağımsızlığı teşvik eder, öğretmenin otoriter rolünün vurgusunu azaltır (Wildier, 1978, s. 313, 315). Yaratıcılık ve özgürlük, öğrencinin özgün düşünceler geliştirebilmesine imkân tanır. Öğrenci ideal olanı ortaya koymaya, ütöpik düşünebilmeye başlar. Karşıtlar, farklılıklar arasında kendi düşüncesini ortaya koymayı başarır.

Öğrencinin kendi düşüncesini ortaya koyması açısından metin, deneme yazma da felsefe öğretiminde önem arz eden bir etkinliktir. Deneme ya da makale yazmak, düşünceleri yazıyla ifade etmek etkili bir ders yöntemidir (West, 1972, s. 320). Bu tür deneyimler öğrencileri zorlasa da yüksek beklenti güdülmeyip sonrasında yıkıcı eleştiriler yöneltilmediğinde; öğrenci kendisini felsefi bir eylem içinde bulacaktır. Bu eylem içerisindeki farkındalık ve özgüven ise onu düşünce dünyasına daha fazla çekecektir. Kendisini yazarak daha iyi ifade edebilen öğrenciler için böyle bir etkinlik ise önemli bir fırsat yaratacaktır.

Felsefi düşünme ortaya koyma çok boyutlu bir alan becerisi olmakla birlikte, K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli, kapsamında bir bireyin asgari düzeyde felsefi düşünce ortaya koyması için deneyimlemesi gereken süreçlere dikkate alınmıştır.

5. Eleştirel Sosyolojik Düşünme Becerisi

Sosyoloji Öğretim Programında öğrencilerin, toplumsal ve kültürel ilişkilere analitik bakmaları; toplumsal hayata yönelik eleştirel düşünmeyi ve sorgulamayı öğ-

renmeleri amaçlanmıştır. Bu ders içeriğini öğrenen bireylerden bilgiye dayanan yapıcı çözüm anlayışını kazanarak sosyolojik sorunları analiz etmeleri; mevcut sosyolojik durumun geçmiş ile bağlantısını kurabilmeleri; içinde yaşanılan toplumda sağduyuyu hâkim kılmayı öğrenmeleri karşılaştıkları sorunlara yönelik olarak hak ve görevler dengesini kurabilmeleri beklenmektedir. Sosyoloji dersinin en önemli öğretim hedeflerinden biri görüldüğü üzere öğrencilerin sosyal olgulara ilişkin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeleridir. Eleştirel düşünme, rasyonel olmayan temellere dayandırılan düşünme tarzından uzaklaşıp, ampirik kanıtlarla desteklenmiş, mantıksal olarak sağlam temellere dayalı bir düşünme alışkanlığı edinmeyi vurgulamaktadır (Logan, 1976, s. 30). Paul (1991, s. 125)'a göre eleştirel düşünme, kişinin kendi düşüncesini geliştirebilmek için gözlemlere ve elde edilen bilgilere dayanarak güvenilir sonuçlar elde etmedir. Grauerholz ve Bouma-Holtrop (2003, s. 485) tarafından alan yazına kazandırıldığı şekliyle “analitik eleştirel sosyolojik düşünme” ise bir sorunu veya argümanı, onu etkileyen sosyal güçlerin ve içinde şekillendiği toplumsal bağlamın bilinciyle ve duyarlılığıyla sağduyulu bir şekilde değerlendirme becerisini ifade etmektedir.

Toplumsal gerçekliğin çok katmanlı olduğu düşünülmektedir. Farklı açılardan bu katmanların keşfi ise toplumsal gerçekliğe yönelik bütün algıyı değiştirebilir. O halde analitik eleştirel sosyolojik perspektif ile sosyal olguların ötesini görme, iç yüzünü kavrama, görünenlerin ardında olanı keşfetme mümkün olabilir. Analitik eleştirel sosyolojik düşünmenin temel işlevi bireyin toplumsal konularda duyarlılığını artırmaktır. Analitik eleştirel sosyolojik düşünme perspektifine sahip bireylerde sağduyunun gelişmesiyle görünmez olan çok katmanlı sosyal gerçekliği keşfetmelerinin kolaylaştığı görülmüştür (Bauman, 2018, s. 27). Analitik eleştirel sosyolojik perspektif, sosyal yapıya dair geniş ve açık bir düşünsel bakış açısı sunar. Bu bağlamda beceri eğitimi açısından öğrencilerin toplumsal konularda analitik eleştirel düşünebilme becerisini kazanmalarına yol göstermek, onların kişisel gerçekliği toplumsal gerçeklikle ilişkili olarak anlamalarına yardımcı olmak önem arz etmektedir.

Felsefe Grubu Alan Becerileri Tablosu Nasıl Okunmalı?

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli kapsamında oluşturulan felsefe grubu alan becerilerinin her biri, beceri tablosu üzerinde bütünleşik beceriler, süreç bileşenleri ve düzey göstergeleri ile ifade edilmiştir. Her bir becerinin içerdiği bütünleşik beceriler 1. sütunda ifade edilmiştir. Bu bütünleşik beceriye karşılık gelen süreç bileşenleri bu bütünleşik becerinin karşısında, 2. sütunda yer almıştır. Aşağıda örnek teşkil etmesi açısından felsefe grubu alan becerilerinden ilki olan ‘mantıksal muhakeme’ becerisi; bütünleşik becerileri, süreç bileşenleri ve düzey göstergeleri ile birlikte verilmiştir.

Tablo 2*Mantıksal Muhakeme Becerisi*

Bütünleşik Beceriler	Süreç Bileşenleri	D3
KB2.14. Yorumlama	KB2.14.SB1. Mevcut olay/konu/durumu incelemek Eğilimler: Odaklanma, kararlılık	KB2.14.SB1. D3.1. Önerme ortaya koyar/doğru ya da yanlış bir yargı ifade eder. İfadeler içerisinde önerme seçer.
	KB2.14.SB2. Mevcut olay/konu/durumu bağlamdan kopmadan dönüştürmek Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Esneklik Eğilimler: Sistemati olma	KB2.14.SB2.D3.1. Önermelere değer biçer. KB2.14.SB2.D3.2. Düşünceleri ve yargıları bağlamdan kopmadan dönüştürür.
	KB2.14.SB3. Kendi ifadeleriyle olay/konu/durumu nesnel, doğru anlamı değiştirmeyecek bir şekilde yeniden ifade etmek Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Öz yansıtma Eğilimler: Girişkenlik, açık fikirlilik	KB2.14.SB3.D3.1. Kendi ifadeleriyle olay/konu/durumu nesnel, doğru anlamı değiştirmeyecek bir şekilde yeniden ifade eder.
SBAB11.1. Akıl Yürütme Biçimlerini Uygulama	SBAB11.1.SB1. Parçadan bütüne ilişki kurarak sonuca varmak Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Sorumlu karar verme Eğilimler: Sistemati olma	SBAB11.1.SB1.D3.1. Önermeler arasında parçadan bütüne ilişki kurarak sonuca varır.
	SBAB11.1.SB2. Genelden genele ilişki kurarak akıl yürütmek Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Sorumlu karar verme Eğilimler: Sistemati olma	SBAB11.1.SB2.D3.1. Önermeler arasında genelden genele ilişki kurarak (tümdengelsel) akıl yürütür.
	SBAB11.1.SB3. Genelden özele ilişki kurarak akıl yürütmek Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Sorumlu karar verme Eğilimler: Analitik bakma	SBAB11.1.SB3.D3.1. Önermeler arasında genelden özele ilişki kurarak (tümdengelsel) akıl yürütür.
	SBAB11.1.SB4. Özelden özele ilişki kurarak akıl yürütmek Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Sorumlu karar verme Eğilimler: Sistemati olma	SBAB11.1.SB4.D3.1. Önermeler arasında özelden özele (analojik) akıl yürütür.

KB2.19. Mantıksal Denetleme	KB2.19.SB1. Önergeleri dönüştürmek Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Esneklik Eğilimler: Sistematik olma	KB2.19.SB1.D3.1. Günlük dilde verilen önergeleri sembolik dile dönüştürür.
	KB2.19.SB2. Ölçüt bağlamında kuralları uygulamak Eğilimler: Sistematik olma	KB2.19.SB2.D3.1. Verilen ölçüte uygun kuralı seçer ve uygular.
	KB2.19.SB3. Ölçüt bağlamında yargıda bulunmak Sosyal-Duygusal Öğrenme Becerileri: Sorumlu karar verme Eğilimler: Girişkenlik, açık fikirlilik	KB2.19.SB3.D3.1. Elde edilen sonuca uygun yargısını ifade eder.

MEB (2023, s. 230)

Felsefe grubu dersleri, sadece ortaöğretim düzeyinde okutulduğu için felsefe grubu alan becerilerine ait göstergeler sadece D3 (lise) düzeyinde oluşturulmuştur. Süreç bileşenlerinin yer aldığı sütunda, ifade edilen süreç bileşeni ile ilişkili bulunan sosyal-duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler de belirtilmiştir. Her bir beceriye ait bütünlük beceriler arasında hiyerarşik bir yapı bulunmamakla birlikte tümünün kazanılması, ilgili alan becerisinin bütünüyle kazanıldığı anlamına gelmektedir. Bir bütünlük becerinin birden fazla süreç bileşeni ve her bir süreç bileşeninin birden fazla düzey göstergesi olabilmektedir. Bu tablo öncelikle becerilerin içeriğini, kapsamını, nasıl ise koşulacağını, nasıl somut ve gözlenebilir hale geldiğini anlatmaktadır. Bu bakımdan eğitim öğretim süreçlerine yön verme fonksiyonunu yerine getirme amacını taşımaktadır.

Felsefe Grubu Alan Becerilerinin K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli İçerisindeki Yeri ve Önemi

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli, kendi içinde kavramsal beceriler, sosyal duygusal öğrenme becerileri, eğilimler ve alan becerileri olmak üzere dört temel başlık altında ilerlemektedir. Felsefe grubu alan becerileri ile kavramsal beceriler arasında kesişen beceriler olduğu gibi oluşturulan alan becerilerinin birlikte işe koşulduğu sosyal duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler bulunmaktadır. Bu ortaklaşma ile birlikte disiplinler arası etkileşim, aynı becerilere farklı disiplinlerce yer verildiği görülmektedir.

Felsefe grubu alan becerileri arasında yer alan, çözümlenme, yorumlama, yansıtma, eleştirel düşünme, sentezleme becerileri; Bütüncül Model içerisinde yer alan kavramsal beceriler içerisinden alınarak kullanılmıştır. Yine felsefe grubu alan becerileri arasında yer alan tartışma, sorgulama, mantıksal denetleme becerileri; kavramsal becerilere dahil edilmiştir. Türkiye Bütüncül Modeli beceriler havuzundan felsefe grubu

alanına dâhil edilen beceriler olduğu gibi felsefe grubu alanı becerilerinden Bütüncül Model beceri havuzuna dahil edilen beceriler de olmuştur. Bu durum Türkiye Bütüncül Modelinin girift bir yapı arz ettiğini ve alanlar arasında etkileşimin mümkün olduğunu göstermektedir. Eğitim öğretim bir bütündür ve bu bütün yapı bu şekilde parçalar arası etkileşim ile birlikte kurulmakta ve korunmaktadır.

Felsefe grubu alan becerilerinin bütünlük becerilerinin her bir süreç bileşeni; ilgili olduğu sosyal duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler ile birlikte belirtilmiştir. Felsefe grubu alan becerileri; benlik becerilerinden, öz yansıtma, öz farkındalık, öz motivasyon, öz yönetim, öz düzenleme, becerileri ile ilişkilendirilmiştir. Sosyal yaşam becerilerinden; iletişim, sosyal farkındalık ve iş birliği ile ilişkilendirilmiştir. Ortak bileşik becerilerden, esneklik, uyum, bağımsızlık, sorumlu karar verme becerileri ile ilişkilendirilmiştir.

Felsefe grubu alan becerileri, Bütüncül Model içerisindeki eğilimlerden, benlik eğilimleri içerisinde yer alan; kararlılık, merak, öz güven, öz yeterlilik, bağımsızlık ve azim eğilimleri ilişkilendirilmiştir. Sosyal eğilimlerden; empati, girişkenlik, sorumluluk, güven eğilimleri ile ilişkilendirilmiştir. Entelektüel eğilimlerin ise tümü ilişkilendirilmiştir. Entelektüel eğilimlerden; şüphe ve özgün düşünme felsefe grubu alan becerilerinden Bütüncül Model'e dâhil edilmiştir. K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modelinde yer alan beceri ve eğilimler ile felsefe grubu alan becerileri arasındaki bu ilişki ağı aşağıdaki tabloda ifade edilmiştir:

Tablo 3

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modelinde Yer Alan Beceri ve Eğilimler ile Felsefe Grubu Alan Becerileri Arasındaki İlişki Ağı

	Mantıksal Muhakeme	Felsefi Sorgulama	Felsefi Muhakeme	Felsefi Düşünce Ortaya Koyma	Eleştirel Sosyolojik Düşünme	
Kavramsal Beceriler	Temel Beceriler					
	Bütünlük beceriler	Yorumlama Mantıksal Denetleme	Tartışma	Yorumlama	Çözümleme Yansıtma	Çözümleme Sorgulama Sentezleme
	Üst düzey düşünme becerileri				Eleştirel düşünme	

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli Kapsamında Ortaöğretim Felsefe Grubu...

Sosyal Duygusal Öğrenme Becerileri	Benlik Becerileri	-Öz yansıtma	-Öz farkındalık -Öz motivasyon -Öz düzenleme -Öz yönetim -Öz yansıtma	-Öz farkındalık -Öz motivasyon -Öz yansıtma	-Öz farkındalık -Öz motivasyon -Öz yansıtma	-Öz farkındalık -Öz yansıtma
	Sosyal Yaşam Becerileri		-İletişim	-Sosyal farkındalık -İletişim		-İş birliği -İletişim
	Ortak Bileşik Beceriler	-Esneklik -Sorumlu karar verme	-Esneklik -Sorumlu karar verme	-Uyum -Esneklik	-Sorumlu karar verme -Esneklik -Sosyal farkındalık	-Uyum -Sorumlu karar verme -Esneklik
Eğilimler	Benlik Eğilimleri	-Kararlılık	-Merak -Özgüven -Kararlılık -Bağımsızlık -Azim	-Merak -Kararlılık -Özgüven	-Azim -Özgüven -Öz yeterlilik -Bağımsızlık -Kararlılık	-Merak -Bağımsızlık -Kararlılık
	Sosyal Eğilimler	-Girişkenlik	-Girişkenlik -Sorumluluk -Güven	-Güven -Girişkenlik -Sorumluluk	-Girişkenlik	-Empati -Sorumluluk -Girişkenlik
	Entelektüel Eğilimler	-Odaklanma -Sistemati olma -Açık fikirlilik -Analitik bakma	-Şüphe duyma -Eleştirel tavır -Gerçeği arama -Odaklanma -Sistemati olma -Analitik bakma -Açık fikirlilik -Merak etti soruları sorma	-Şüphe duyma -Eleştirel tavır -Odaklanma -Sistemati olma -Analitik bakma -Açık fikirlilik	-Analitik bakma -Açık fikirlilik -Özgün düşünme -Yansıtıcılık -Eleştirel tavır -Odaklanma	-Sistemati olma -Analitik bakma -Odaklanma -Merak etti soruları sorma -Eleştirel tavır -Açık fikirlilik -Yansıtıcılık -Özgün düşünme

K12 Beceriler Çerçevesi Bütüncül Modeli'nin önemli bir bölümünü de alan becerileri oluşturmaktadır. Türkçe, matematik, fen bilimleri ve sosyal bilimlerinde, ortak beceriler kullanılmıştır. Yorumlama becerisi; felsefe grubu, matematik ve tarih alanlarında ortaklaşa kullanılmıştır. Çözümleme becerisi; felsefe grubu, matematik ve Türkçe; sorgulama becerisi, felsefe grubu ve tarih alanlarında ortak olarak kullanılan bütünleşik beceriler olarak göze çarpmaktadır. Bazı becerilerin ise felsefe gurubu alanı ile kısmen ortaklaşa kullanıldığı dikkati çekmiştir. Örneğin muhakeme (akıl yürütme) becerisi içerisindeki tümdengelsel, tümevarımsal ve analogik akıl yürütme becerilerinin tamamı felsefe grubu alanında kullanılırken bunlardan tümdengelsel ile tümevarımsal akıl yürütme becerileri fen bilimleri alanında kullanılmış, analogik düşünme becerisi ise coğrafya alanında ortak olarak kullanılmıştır. Açıklaması verilen bu duruma ilişkin tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 4*Disiplinler Arası Ortaklaşan Beceriler*

BÜTÜNLEŞİK BECERİ	DERS	ALAN BECERİSİ
Yorumlama	Felsefe grubu	Mantıksal Muhakeme Becerisi
		Felsefi Muhakeme Becerisi
	Matematik	Matematiksel Muhakeme Becerisi
		Matematiksel Problem Çözme Becerisi
Tarih	Tarihsel Empati Becerisi	
Çözümleme	Felsefe grubu	Felsefi Düşünce Ortaya Koyma Becerisi
		Eleştirel Sosyolojik Düşünme Becerisi
	Matematik	Matematiksel Muhakeme Becerisi
		Matematiksel Problem Çözme Becerisi
	Türkçe	Dinleme/İzleme Becerisi
Okuma Becerisi		
Sorgulama	Felsefe grubu	Eleştirel Sosyolojik Düşünme Becerisi
	Tarih	Sosyal Katılım Becerisi
		Girişimcilik Becerisi
Muhakeme (Akıl Yürütme)	Felsefe grubu	Mantıksal Muhakeme Becerisi
	Fen bilimleri	Tümdengelsel Akıl Yürütme Becerisi
		Tümevarımsal Akıl Yürütme Becerisi
	Coğrafya	Mekânsal Düşünme Becerisi

Tablo 4'e bakıldığında mantıksal muhakeme/felsefi muhakeme/matematikselsel muhakeme/matematikselsel problem çözme/tarihsel empati alan becerilerinin yorumlama bütünleşik becerisini; felsefi düşünce ortaya koyma/eleştirel sosyolojik düşünme/matematikselsel muhakeme/matematikselsel problem çözme/dinleme/izleme/okuma alan becerilerinin çözümleme bütünleşik becerisini; eleştirel sosyolojik düşünme/sosyal katılım/girişimcilik alan becerilerinin ise sorgulama bütünleşik becerisini içerdiği görülmektedir. Muhakeme (Akıl yürütme) bütünleşik becerisinin alt bütünleşik becerilerinin ise mantıksal muhakeme/tümdengelsel akıl yürütme/tümevarımsal akıl yürütme/mekânsal düşünme becerileri ile kesiştiği anlaşılmaktadır. Buradan bazı temel bütünleşik becerilerin, sayısal ve sözel alanlar fark etmeksizin farklı alanlarda ortaklaşa şekilde kullanıldığı sonucunu çıkarmak mümkündür. Nitekim K12 Beceriler Çerçevesi Bütüncül Modeli'nde kavramsal beceriler açıklanırken bu durum benzer şekilde ifade edilmiştir. Alanlar arasında ortaklaşan becerilere bütünleşik beceriler denilmesinin temel nedenlerinden birisi de budur. Felsefe grubu dersleri ile diğer alanlardaki ortaklaşan bütünleşik becerilerin tablo 4'teki görünümü ve yorumlaması da bu durumu desteklemektedir.

Felsefe grubu alan becerilerinin K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli içerisindeki önemini artıran unsurlardan birisi de bu modelin felsefe grubu dersleri öğretim programlarında yer alan becerileri bütünüyle kapsıyor olmasıdır. Felsefe Dersi Öğretim Programı (MEB, 2018, s. 13) ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen başlıca yeterlilik ve beceriler şöyledir: "Felsefi Kavram ve Bilgi Edinimi, Akıl Yürütme, Sorgulama, Argümantasyon, Analitik Düşünme, Eleştirel Düşünme, İfade ve Yazma Becerisi, Felsefi Okuryazarlık, Özgün Fikirler Üretme." Buradaki tüm maddeler felsefe grubu alan becerileri içerisinde yer almaktadır.

Mantık Dersi Öğretim Programı (MEB, 2009b, s. 6-7) ile ortaya konulan başlıca beceriler, şu şekilde sıralanabilmektedir: "Akıl yürütme, tutarlı olma, düşüncelerini denetleyebilme, günlük dili sembolik dile dönüştürebilme, çelişkileri fark edebilme, bilginin doğruluğunu temellendirebilme, sistemli ve dikkatli olma, dili doğru ve etkili kullanma." Mantık dersi öğretim programı içerisinde yer alan becerilerin felsefe grubu alan becerileri içerisinde yer alan mantıksal muhakeme alan becerisi içinde bütünüyle yansıtıldığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte bu becerilerin bir bölümü felsefe dersi için yazılan felsefi muhakeme ile felsefi sorgulama becerilerine de yansıtılmıştır.

Sosyoloji Dersi Öğretim Programında, öğrencilerin sosyolojik bir bakış açısıyla içinde buldukları toplumdan hareketle, toplumun millî ve manevî değerlerini özümseyen, yaşadıkları toplumla diğer toplumlar hakkında nesnel değerlendirmeler yapabilen, yeniliklere ve farklı düşüncelere açık bireyler yetiştirme amaçları ön plana çıkmaktadır. Sosyoloji Dersi Öğretim Programında (MEB, 2009, s. 9); bireylerin, günlük bakış açısının ötesine geçerek analitik bir bakış açısıyla toplumsal ve kültürel ilişkileri yorumlamalarını, toplumsal bir hayatta eleştirel düşünmeyi öğrenmelerini; sosyolojik sorunları yapıcı çözüm anlayışını kazanarak analiz etmelerini; mevcut sosyolojik durumun geçmişle bağlantısını kurabilmelerini; içinde yaşanan tarihî dönemin ve diğer insanların, toplumların ve kültürlerin bilincinde olarak korku ve zıtlasma yerine sağduyuyu hâkim kılmayı öğrenmelerini, karşı karşıya geldikleri problemlerin bireysel mi, yapısal mı olduğunu fark etmelerini sağlayarak günlük hayatta hak ve görev dengesini kurabilmeleri amaçlanmıştır. Burada yer alan temel amaç ve becerilerin eleştirel sosyolojik düşünme becerisi içerisinde yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bu temel amaç ve becerilerin K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli içerisinde yer alan kavramsal beceriler, sosyal-duygusal beceriler, eğilimler ile okuryazarlık becerileri içerisinde de yansıtıldığını söylemek mümkündür.

Psikoloji Dersi Öğretim Programı'yla (MEB, 2009a, s. 4-5) kendisindeki ve çevresindeki gelişimin ve değişimin farkında olan, öğrenmeye açık ve istekli olan, olumlu anlamda eleştiri yapan, uyumlu, üretken, psikolojik açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştirilmesine olanak sağlanması amaçlanmaktadır. Programda, öğrencinin kendi yaşantılarını ve bireysel farklılıklarını dikkate almasında, çevreyle uyumlu ve yapıcı etkileşime girmesinde, yeteneklerinin farkına varmasında ve bunları geliştirmesinde kullanacağı bilgi ve becerilerin temelleri atılmaktadır. Psikoloji dersi öğretim programındaki amaç ve becerilerin ise bütünüyle K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli içerisinde yer alan kavramsal beceriler, sosyal-duygusal beceriler, eğilimler ile okuryazarlık becerileri içerisinde yansıtıldığı dikkati çekmektedir.

“Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları” ve “Türk Millî Eğitiminin Temel İlke-leri” temele alınarak hazırlanan öğretim programlarının genel amaçları içerisinde yer alan ikinci madde bütünüyle felsefe grubu alan becerilerinin temelini oluşturmaktadır. Bu maddeye göre “İlkokulu tamamlayan öğrencilerin gelişim düzeyine ve kendi bireyselliğine uygun olarak ahlaki bütünlük ve öz farkındalık çerçevesinde, öz güven ve öz disipline sahip, gündelik hayatta ihtiyaç duyacağı temel düzeyde sözel, sayısal ve bilimsel akıl yürütme ile sosyal becerileri ve estetik duyarlılığı kazanmış, bunları etkin bir şekilde kullanarak sağlıklı hayat yönelimli bireyler olmalarını sağlamak”

temel amaç olarak belirtilmiştir. Çünkü ortaöğretim düzeyinde benimsenen amaçlar ilkökuldaki amaçların üzerine inşa edilmiş ve bu amaçlar geliştirilerek ilerlenmiştir. Ayrıca bu amaçlar ortaya konulurken “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi”ne de sıklıkla atıfta bulunulmuştur. Bu bölümde de felsefe grubu alan becerileri ile ilişkili olan hususlar aşağıdaki gibidir (MEB, 2018, s. 4-5):

Kavram, düşünce, görüş, duygu ve olguları hem sözlü hem de yazılı olarak ifade etme ve yorumlama, aritmetik becerisi, düşünme (mantıksal-uzamsal düşünme), soruları tanımlamak ve kanıta dayalı sonuçlar üretmek, vatandaş olarak sorumluluklarını kavramak, eleştirel bakış, öğrenmenin peşine düşme ve ısrarcı olma, kişisel, kişilere-rası ve kültürlerarası yetkinlik, farklılaşan toplum ve kültüre kararlı olarak katılma.

Felsefe grubu dersleri öğretim programları, Türk Milli Eğitimin Genel Amaçları ve Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi incelendiğinde belirlenen öğrencilere kazandırılması gereken amaç ve becerilerin K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli ile ortaya konulan becerilerle örtüştüğü anlaşılmaktadır. Hatta özgün olarak kendi yapımıza uygun şekilde ortaya konulan modeldeki becerilerin mevcut öğretim programlarında yer alan amaç ve becerileri kapsayıcı olduğu görülmektedir. Bu durum hem modelin önemini artırmakta hem de model içerisinde yer alan felsefe grubu alan becerilerinin önemini göstermektedir.

Felsefe Grubu Alan Becerilerini Ölçme Değerlendirme Süreci

Felsefe grubu alan becerilerinin ölçme ve değerlendirmesi, iki boyutlu bir yapıyı içerecek şekilde planlanmalıdır. Boyutlardan ilki süreç içerisinde, ikincisi ise sürecin sonunda ölçme ve değerlendirmenin yapılmasıdır. Aktif öğrenci katılımını temele alan eğitim modellerinde, öğrencinin ölçme ve değerlendirme süreçlerine de aktif olarak katılıyor olması önemli bir role sahiptir. Diğer yandan felsefe grubu alan becerileri, doğası gereği öğrencinin kendisini ve akranlarını değerlendirmesini, güçlü ve zayıf yönlerinin farkında olmasını içermektedir. Bu yüzden öz değerlendirmeyi ve akran değerlendirmesini içeren araçların kullanılması uygun olacaktır. Ayrıca öğretmenin, öğrencisinin seviyesi hakkında bilgi edinebildiği ve dönütler sağlayabildiği araçların da kullanılması faydalı olacaktır. Bu bağlamda süreç içerisinde, Web2 araçları, kontrol listeleri, açık uçlu değerlendirme formları, rubrik, performans görevleri ve senaryo tabanlı görevler gibi ölçme araçları kullanılabilir.

Felsefe grubu alan becerileri düşünme ve sorgulamayı ve bunu ifade edebilmeyi içermektedir. Bu bakımdan ölçme değerlendirme araçları ile öğrencinin kendisini söz-

lü veya yazılı olarak ifade etmesini sağlayabilmek önemli bir gerekliliktir. Öğrencide düşünme sürecini aktif edecek ve aynı zamanda kendi düşüncelerini ifade etmesine olanak tanıyacak, yaratıcılık, problem çözme, eleştirel ve sorgulayıcı olma gibi becerilerini yansıtabileceği ölçme araçlarının kullanılması uygun görülmektedir.

Sonuç

Felsefe grubu alan derslerinin soyut niteliği itibarı ile öğretim sürecinde önemli zorluklar içerdiği bilinen bir gerçekliktir (Moore, 1967, s. 218). Bu zorluğu aşabilmek adına en büyük sorumluluk öğretmene düşmektedir. Ancak öğretmenin kişisel başarısı, dersin hedeflerinin gerçekleşmesini bir ölçüde mümkün kılabilir (Cahn, 2018). Bu derslerin soyut niteliğinin yarattığı sınırlılığı aşabilmek program, kitap ve öğretim süreçlerinin yeniden yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır. Çağdaş eğitim dünyasında büyük dönüşüm yaratan beceri temelli öğretimin esasları bu yeniden yapılandırmaya önemli bir temel oluşturmaktadır. Felsefe grubu derslerinin öğretiminde beceri temelli yaklaşımın benimsenmesi, bu doğrultuda alan becerilerinin belirlenmesi ve bu becerilerin kazandırılmasına yönelik yol haritasının oluşturulması; öğretim amaçlarının gerçekleşmesinde, öğretim sürecinin somutlaştırılmasında, öğrencinin duyuşsal, duygusal ve bilişsel düzeyde aktif hale gelerek bütüncül öğrenmenin gerçekleşmesinde büyük etki yaratacaktır. Bu bakımdan ortaya konulan çalışma büyük önem arz etmektedir.

Felsefe grubu alan becerilerinin oluşturulmasında bu derslerin öğretim amaçları bütüncül bir yaklaşımla göz önünde bulundurulmuş ve kapsamın geniş tutulmasına özen gösterilmiştir. Belirlenen becerilerde öğretmen ve öğrenci yeterlikleri, uygulanabilirlik, genellik, kolaylık, anlaşılabilirlik esasları dikkate alınmıştır. Alanın, sınırlılıkları, zorlukları, handikapları doğrultusunda üstten bir bakış ile değil alanın içinden edinilen gözlemsel verilerle hareket edilmiş, sürecin paydaşlarının ihtiyaç ve beklentileri yansıtılmaya çalışılmıştır. Becerilerin açık ve anlaşılır olması, göstergeler aracılığı ile görünür hale gelmesi ve somutlaştırılması, süreci başarılı kılacak önemli unsurlar arasındadır. Bu unsurlar, becerileri eğitim öğretim sürecine dâhil edecek uygulayıcılar için gereklilik arz etmektedir.

K12 Beceriler Çerçevesi Türkiye Bütüncül Modeli'nin disiplinler arası ilişkiyi mümkün kılan girift yapısı; beceriler arasında ortaklaşmayı sağlamakta ve hem bütüncül model içindeki beceri ve eğilimler hem de felsefe grubu alan becerileri, bireyin bir bütün olarak beceri temelinde gelişimine temel oluşturmaktadır. 21. Yüzyıl becerilerinin hedefleri arasında olan bireyin bütüncül gelişimi ve düşünen, sorgula-

yan, eleştiren, yaratıcı problem çözebilen bireyler yetiştirebilme isteği, felsefe grubu alan becerilerinin önemini artırmaktadır (IBE, 1998, s. 97). Yeni yüzyılın bireyleri bu becerilere ihtiyaç duymakta ve bu ihtiyaç felsefe grubu derslerinin eğitim öğretim hedefleri ile örtüşmektedir (MEB, 2009; MEB, 2009a; MEB, 2009b; MEB, 2018). Bu önemin verdiği sorumlulukla ortaya konulan felsefe grubu alan becerileri milli eğitimin çağdaş hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynayacaktır.

Uzman ekipler tarafından gerçekleştirilen, kapsamlı ve titiz bir çalışmanın ürünü olan Türkiye Bütüncül Modeli'nin eğitim öğretim süreçlerine vereceği yön dâhilinde felsefe grubu alan becerilerinin alandaki program ve kitap çalışmalarına temel bir kaynak olması, öğretmen yetiştirme ve eğitimi yeniden şekillendirmesi düşünülmektedir. Ortaya konulan becerilerin sonraki süreçte paydaşların görüşleri doğrultusunda olgunlaştırılması eğitim öğretim süreçlerine yönelik bu yeniden yapılandırmayı daha başarılı kılacaktır.

Kaynakça

- Bauman, Z. (2018). *Sosyolojik düşünmek* (Çev: A. Yılmaz). Ayrıntı Yayınları.
- Cahn, S. M. (2018). *Teaching philosophy a guide*. Routledge.
- Costello, P. J. M. (1996). Learning to philosophise and to argue a thinking skills programme for children. *Analytic Teaching*, 17 (1), 48-53.
- Grauerholz, L., and Bouma-Holtrop, S. (2003). Exploring critical sociological thinking. *Teaching Sociology*, 31 (4), 485- 496.
- Hahn, L. E. (1967). John Dewey on teaching philosophy in high school. *Educational Theory Volume*, 17 (3), 219-221.
- International Bureau of Education (IBE). (1998). Curriculum development. *Educational Innovation and Information*, 97.
- Karasar, N. (2002). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık
- Lewinsky, M. (1971). Teaching and learning philosophy in a classroom. *Metaphilosophy*, 2 (3), 277-291.
- Logan, C. H. (1976). Do sociologists teach students to think more critically? *Teaching Sociology*, 4 (1), 29-48.

- Makaiau, A. S. (2015). The philosophy for children Hawai'i approach to deliberative pedagogy: A promising practice for preparing pre-service social studies seachers in the college of education. *Analytic Teaching and Philosophical Praxis*, 36 (16), 1-7.
- MEB (2009). *Ortaöğretim sosyoloji dersi öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2009a). *Psikoloji dersi öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2009b). *Mantık dersi öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2016). *Düşünme eğitimi dersi (7 ve 8.sınıflar) öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2018). *Felsefe dersi öğretim programı*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- MEB (2023). *K12 beceriler çerçevesi Türkiye bütüncül modeli*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Moore, W. (1967). A of pioneer study of the teaching philosophy in the high school. *Educational Theory Volume*, 17 (3), 216-218.
- Munby H. (1979). Philosophy for children: An example of curriculum review and criticism. *Curriculum Inquiry*, 9 (3), 229-249.
- National Council for the Social Studies (NCSS). (2013). *The college, career, and civic life (C3) framework for social studies state standards: Guidance for enhancing the rigor of K-12 civics, economics, geography, and history*, Silver Spring.
- Paul, R. W. (1991). Staff development for critical thinking: Lesson plan remodelling as the strategy. In A. L. Costa (Eds.), *Developing minds (A reseource book for teaching thinking)*. (p 124-131). Revised Education, ASCD.
- Reinert, H. (1967). Teaching philosophy in high school. *Educational Theory Volume*, 17 (3), 236-240.
- West, D. (1972). The philosopher as teacher-articles, comments, correspondence, a new medium for teaching philosophy. *Metaphilosophy*, 3 (4), 310-323.
- Wilder, H. (1978). Tolerance and teaching philosophy. *Metaphilosophy*, 9 (3), 311-323.

Winstanley, C. (2022, 20 Ekim). *I'm a philosopher-get me out of here! Philosophy with children and thinking skills programmes*. <https://www.researchgate.net/publication/266089405>.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.